

BỘ GIÁO DỤC VÀ ĐÀO TẠO

BỘ TÀI CHÍNH

HỌC VIỆN TÀI CHÍNH

ĐÀO MẠNH HUY

**HOÀN THIỆN CÔNG TÁC LẬP VÀ TRÌNH BÀY
BÁO CÁO TÀI CHÍNH HỢP NHẤT TRONG CÁC DOANH NGHIỆP
SẢN XUẤT THÉP THUỘC HIỆP HỘI THÉP VIỆT NAM**

LUẬN ÁN TIẾN SĨ KINH TẾ

Hà Nội – 2016

BỘ GIÁO DỤC VÀ ĐÀO TẠO

BỘ TÀI CHÍNH

HỌC VIỆN TÀI CHÍNH

ĐÀO MẠNH HUY

**HOÀN THIỆN CÔNG TÁC LẬP VÀ TRÌNH BÀY
BÁO CÁO TÀI CHÍNH HỢP NHẤT TRONG CÁC DOANH NGHIỆP
SẢN XUẤT THÉP THUỘC HIỆP HỘI THÉP VIỆT NAM**

Chuyên ngành: Kế toán

Mã số: 62.34.03.01

LUẬN ÁN TIẾN SĨ KINH TẾ

Người hướng dẫn khoa học:

- 1. PGS. TS. Trương Thị Thủy**
- 2. TS. Nguyễn Xuân Nam**

Hà Nội – 2016

LỜI CAM ĐOAN

Tôi xin cam đoan Luận án này là công trình nghiên cứu của riêng tôi. Số liệu sử dụng trong Luận án là trung thực và có nguồn gốc rõ ràng và chưa từng được công bố trong bất cứ công trình nào khác.

Tác giả luận án

Đào Mạnh Huy

MỤC LỤC

DANH MỤC CHỮ VIẾT TẮT

DANH MỤC CÁC BẢNG

DANH MỤC SƠ ĐỒ

DANH MỤC HÌNH VẼ

MỞ ĐẦU.....	1
CHƯƠNG 1: NHỮNG VẤN ĐỀ LÝ LUẬN CHUNG VỀ LẬP VÀ TRÌNH BÀY BÁO CÁO TÀI CHÍNH HỢP NHẤT	16
1.1. Lý luận chung về mô hình “ <i>Công ty mẹ - công ty con</i> ”	16
1.1.1. Khái niệm và đặc điểm tổ chức quản lý.....	16
1.1.2. Phương thức hình thành nhóm công ty mẹ - công ty con.....	19
1.1.3. Các mối quan hệ chủ yếu giữa công ty mẹ và công ty con.....	22
1.2. Lý luận chung về BCTC hợp nhất.....	23
1.2.1. Khái niệm BCTC hợp nhất	23
1.2.2. Hệ thống các lý thuyết hợp nhất BCTC	25
1.2.3. Nội dung và các nguyên tắc lập BCTC hợp nhất.....	31
1.2.4. Lợi thế thương mại và bất lợi thương mại	35
1.2.5. Phương pháp kế toán khoản đầu tư của công ty mẹ vào công ty con trên BCTC riêng và BCTC hợp nhất.....	40
1.2.6. Lợi ích của cổ đông không kiểm soát	42
1.3. Quy trình lập BCTC hợp nhất	44
1.3.1. Xác định phạm vi lập và trình bày BCTC hợp nhất	44
1.3.2. Thu thập, kiểm tra các báo cáo, tài liệu liên quan phục vụ việc lập BCTC hợp nhất	47
1.3.3. Xử lý những khác biệt về chính sách kế toán và niên độ kế toán. 48	
1.3.4. Vận dụng các kỹ thuật để lập BCTC hợp nhất	49
1.4. Trình bày BCTC hợp nhất.....	52
1.5. Kinh nghiệm của một số quốc gia trên thế giới về lập và trình bày BCTC hợp nhất và bài học cho Việt Nam	58
1.5.1. Kinh nghiệm của một số quốc gia trên thế giới về lập và trình bày BCTC hợp nhất	58
1.5.2. Bài học đối với Việt Nam từ kinh nghiệm của một số quốc gia trên thế giới về lập và trình bày BCTC hợp nhất	66

CHƯƠNG 2: THỰC TRẠNG CÔNG TÁC LẬP VÀ TRÌNH BÀY BÁO CÁO TÀI CHÍNH HỢP NHẤT TẠI CÁC DOANH NGHIỆP SẢN XUẤT THÉP THUỘC HIỆP HỘI THÉP VIỆT NAM	70
2.1. Tổng quan tình hình hoạt động của các doanh nghiệp sản xuất thép thuộc Hiệp hội Thép Việt Nam.	70
2.1.1. Khái quát quá trình hình thành và phát triển của ngành thép Việt Nam	70
2.1.2. Quá trình hình thành và phát triển của SPCs	72
2.1.3. Đặc điểm hoạt động, tổ chức bộ máy quản lý tại SPCs	75
2.1.4. Các đặc điểm ảnh hưởng đến công tác lập và trình bày BCTC hợp nhất tại SPCs	80
2.1.5. Đặc điểm tổ chức bộ máy kế toán và chính sách kế toán tại SPCs	83
2.1.6. Hệ thống BCTC hợp nhất và vai trò cung cấp thông tin của BCTC hợp nhất đối với công tác quản lý, điều hành tại SPCs.....	87
2.2. Thực trạng công tác lập và trình bày BCTC hợp nhất tại SPCs.....	88
2.2.1. Lợi thế thương mại.....	88
2.2.2. Phương pháp kế toán khoản đầu tư của công ty mẹ trên BCTC riêng và BCTC hợp nhất	92
2.2.3. Lợi ích của cổ đông thiểu số	92
2.2.4. Thực trạng công tác lập BCTC hợp nhất tại SPCs	93
2.2.5. Thực trạng công tác trình bày BCTC hợp nhất tại SPCs	106
2.2.6. Khảo sát thực tế việc vận dụng các kỹ thuật điều chỉnh một số nghiệp vụ chủ yếu khi lập BCTC hợp nhất tại HPG và VNSTEEL	111
2.3. Đánh giá thực trạng công tác lập và trình bày BCTC hợp nhất tại SPCs	135
2.3.1. Về ưu điểm	135
2.3.2. Những tồn tại.....	139
2.3.3. Nguyên nhân của những tồn tại	146
CHƯƠNG 3: GIẢI PHÁP HOÀN THIỆN CÔNG TÁC LẬP VÀ TRÌNH BÀY BÁO CÁO TÀI CHÍNH HỢP NHẤT TẠI CÁC DOANH NGHIỆP SẢN XUẤT THÉP THUỘC HIỆP HỘI THÉP VIỆT NAM	152
3.1. Chiến lược phát triển của các doanh nghiệp thuộc Hiệp hội Thép Việt Nam	152

3.2.	Định hướng hoàn thiện công tác lập và trình bày BCTC hợp nhất trong các doanh nghiệp sản xuất thép thuộc Hiệp hội Thép Việt Nam.....	156
3.3.	Giải pháp hoàn thiện công tác lập và trình bày BCTC hợp nhất của các doanh nghiệp sản xuất Thép thuộc Hiệp hội Thép Việt Nam.....	157
3.3.1.	Hoàn thiện khuôn khổ pháp lý về kế toán lập và trình bày BCTC hợp nhất.....	157
3.3.2.	Hoàn thiện công tác lập BCTC hợp nhất tại SPCs.	168
3.3.3.	Hoàn thiện công tác trình bày BCTC hợp nhất tại SPCs.....	181
3.4.	Điều kiện thực hiện các giải pháp	182
3.4.1.	Về phía cơ quan Nhà nước.....	182
3.4.2.	Về phía các tổ chức nghề nghiệp, cơ sở đào tạo.....	184
3.4.3.	Về phía các đơn vị thuộc SPCs.....	185
	KẾT LUẬN CHUNG.....	188
	DANH MỤC CÁC CÔNG TRÌNH CỦA TÁC GIẢ ĐÃ CÔNG BỐ LIÊN QUAN ĐẾN LUẬN ÁN	190

DANH MỤC CHỮ VIẾT TẮT

AFTA	Hiệp định Thương mại tự do ASEAN
AASB	CMKT Australia
BCĐKT	Bảng cân đối kế toán
BCKQHĐKD	Báo cáo kết quả hoạt động kinh doanh
BCLCTT	Báo cáo lưu chuyển tiền tệ
BCTC	BCTC
BCTĐVSCH	Báo cáo thay đổi vốn chủ sở hữu
CĐTS	Cổ đông thiểu số
CMKT	Chuẩn mực kế toán
CTCP	Công ty cổ phần
CTTNHH	Công ty TNHH
CTy	Công ty
DN	Doanh nghiệp
DTL	Công ty cổ phần Đại Thiên Lộc
FASB	Hội đồng CMKT tài chính Hoa Kỳ
HNKD	Hợp nhất kinh doanh
HPG	Tập đoàn Hòa Phát
HSG	Tập đoàn Hoa Sen
HTK	Hàng tồn kho
IAS	CMKT quốc tế
IASB	Hội đồng CMKT quốc tế
IASC	Ủy ban CMKT quốc tế
IFRS	Chuẩn mực lập BCTC quốc tế
KQKD	Kết quả kinh doanh
LN	Lợi nhuận
LTTM	Lợi thế thương mại
ME	Microsoft Excel
MI	Lợi ích của cổ đông thiểu số
MTV	Một thành viên
NCI	Lợi ích của cổ đông không kiểm soát
POMINA	Công ty cổ phần Pomina
SPCs	Các doanh nghiệp sản xuất thép thuộc Hiệp hội Thép Việt Nam
SPE	Thực thể hoạt động theo các mục đích đặc biệt
SXKD	Sản xuất kinh doanh
TĐKT	Tập đoàn kinh tế
TISCO	Công ty cổ phần Gang Thép Thái Nguyên
TMBCTC	Thuyết minh báo cáo tài chính
TNDN	Thu nhập doanh nghiệp
US GAAP	CMKT Mỹ
VAS	CMKT Việt Nam
VINAKYOEI	Công ty TNHH thép Vina Kyohei
VNSTEEL	Tổng công ty Thép Việt Nam
WTO	Tổ chức thương mại quốc tế

DANH MỤC CÁC BẢNG

Bảng 1.1. So sánh sự khác biệt giữa các lý thuyết hợp nhất.....	29
Bảng 1.2. Tổng hợp xu hướng áp dụng lý thuyết hợp nhất của các quốc gia.....	30
Bảng 1.3. So sánh sự khác biệt cơ bản giữa IFRS 8 và IAS 14.....	64
Bảng 2.1. Thống kê sản lượng, thị phần 5 doanh nghiệp thép đứng đầu thị trường thép Việt Nam.....	71
Bảng 2.2. Thống kê đặc điểm quy mô hoạt động của các đơn vị	75
Bảng 2.3. Kết quả hoạt động của các đơn vị năm 2012, 2013, 2014.....	76
Bảng 2.4. Thống kê mô hình tổ chức bộ máy kế toán tại SPCs.....	83
Bảng 2.5. Tổng hợp chế độ và các chính sách kế toán áp dụng tại SPCs.....	84
Bảng 2.6. Tổng hợp việc áp dụng chế độ, chính sách kế toán tại SPCs	85
Bảng 2.7. Tình hình phản ánh lợi thế thương mại tại các đơn vị.....	88
Bảng 2.8. Danh sách các công ty được mua có phát sinh LTTM tại HPG.....	90
Bảng 2.9. Tổng hợp thời gian phân bổ lợi thế thương mại tại các đơn vị	91
Bảng 2.10. Bảng tổng hợp các phương pháp kế toán khoản đầu tư của công ty mẹ vào công ty con trên BCTC riêng và BCTC hợp nhất	92
Bảng 2.11. Tình hình phát sinh và phản ánh MI tại các đơn vị	93
Bảng 2.12. Thời điểm chuyển sang hoạt động theo mô hình công ty mẹ công ty con của các đơn vị thuộc SPCs	93
Bảng 2.13. Bảng thống kê việc sử dụng tư vấn để lập BCTCHN lần đầu tiên... ..	94
Bảng 2.14. Mô hình tổ chức bộ máy kế toán hợp nhất tại các công ty mẹ.....	95
Bảng 2.15. Số lượng các công ty con, công ty liên kết của các đơn vị qua các năm	96
Bảng 2.16. Phương pháp xác định phạm vi các công ty con được hợp nhất.....	96
Bảng 2.17. Tỷ lệ sở hữu của công ty mẹ đối với các công ty con tại SPCs	97
Bảng 2.18. Thời hạn quy định nộp báo cáo đối với các công ty con, công ty liên kết tại SPCs	99
Bảng 2.19. Tỷ lệ sở hữu của công ty mẹ đối với các công ty con cấp 2.....	101
Bảng 2.20. Tổng hợp các phương pháp điều chỉnh áp dụng tại các đơn vị.....	104
Bảng 2.21. Thống kê số lượng và quy mô các giao dịch nội bộ tại SPCs	104
Bảng 2.22. Thống kê nội dung trình bày trong BCĐKT hợp nhất và BCKQHĐKD hợp nhất tại SPCs	107
Bảng 2.23. Thống kê thuyết minh nội dung cấu trúc nhóm công ty tại SPCs ..	108
Bảng 2.24. Thống kê cách sử dụng đề mục để thuyết minh cơ sở hợp nhất BCTC tại SPCs	109
Bảng 2.25. Thống kê mức độ thuyết minh của Báo cáo bộ phận tại SPCs	110
Bảng 2.26. Bảng tổng hợp tách lợi ích của cổ đông thiểu số năm 2014.....	116
Bảng 2.27. Bảng Tổng hợp cổ tức đã chia từ công ty con năm 2014.....	118

Bảng 2.28. Thống kê số lượng công ty liên kết năm 2014	124
Bảng 2.29. Bảng tổng hợp cổ tức đã chia từ công ty liên kết năm 2014	125
Bảng 2.30. Bảng tổng hợp xác định phần sở hữu của VNSTEEL tại VPS năm 2014	126
Bảng 2.31. Tổng hợp các khoản vay của các đơn vị thuộc VNSTEEL	129
Bảng 2.32. Bảng kê chi tiết các khoản nợ vay ngắn hạn và nợ vay dài hạn tại CTCP Kim khí TPHCM thời điểm 31/12/2014	129
Bảng 2.33. Số liệu chỉ tiêu “Hàng tồn kho” trên TMBCTC hợp nhất hợp nhất năm 2014 tại VNSTEEL	130
Bảng 2.34. Số liệu tổng hợp các chỉ tiêu chi tiết khoản mục HTK trên BCĐKT hợp nhất năm 2014 tại VNSTEEL	130
Bảng 2.35. Tổng hợp chỉ tiêu “ <i>Tiền vay ngắn hạn, dài hạn nhận được</i> ” trên BCLCTT hợp nhất năm 2014 tại VNSTEEL.....	134
Bảng 2.36. Đánh giá mức độ hiểu biết và tham gia của cán bộ quản lý cấp cao đối với công tác lập BCTC hợp nhất.....	137
Bảng 2.37. Thống kê việc nộp báo cáo đúng hạn của các công ty con tại SPCs	141
Bảng 3.1. Chỉ tiêu định hướng phát triển đối với các sản phẩm ngành Thép... 154	
Bảng 3.2. Phương pháp ghi tăng, giảm trực tiếp các chỉ tiêu trên Bảng tổng hợp kết quả hợp nhất BCĐKT của Tập đoàn Hoà Phát	176
Bảng 3.3. Phương pháp điều chỉnh ghi Nợ và ghi Có cho các chỉ tiêu trên Bảng tổng hợp kết quả hợp nhất BCĐKT của Tập đoàn Hoà Phát.....	176
Bảng 3.4. Phương pháp tổng hợp các chỉ tiêu trên Bảng tổng hợp kết quả hợp nhất BCĐKT của Tập đoàn Hoà Phát	177
Bảng 3. 5. Tổng hợp kỹ thuật định giá đối với các khoản mục trên BCTC	180

DANH MỤC SƠ ĐỒ

Sơ đồ 1.1. Khung nghiên cứu của Luận án	15
Sơ đồ 1.2. Cấu trúc đơn giản của nhóm công ty mẹ - công ty con	18
Sơ đồ 1.3. Cấu trúc hỗn hợp của nhóm công ty mẹ - công ty con	19
Sơ đồ 1.4. Mô hình sáp nhập pháp lý.....	19
Sơ đồ 1.5. Mô hình hợp nhất pháp lý.....	20
Sơ đồ 1.6. Cấu trúc đơn giản của nhóm công ty mẹ - công ty con	20
Sơ đồ 1.7. Sản lượng và thị phần tiêu thụ năm 2014 của 5 doanh nghiệp thép đứng đầu thị trường thép Việt Nam	71
Sơ đồ 2.1. Mô hình tổ chức tổng quát của các đơn vị trong SPCs	79
Sơ đồ 2.2. Phương pháp hợp cộng áp dụng tại VNSTEEL, HPG	103
Sơ đồ 2.3. Phương pháp hợp cộng áp dụng tại các đơn vị khác	103
Sơ đồ 2.4 Tổng hợp các giao dịch nội bộ phát sinh tại SPCs	106

Sơ đồ 3.1. Trình tự các bước lập BCTC hợp nhất khi ứng dụng Microsoft Excel	172
Sơ đồ 3.2. Trình tự các bước lập BCTC hợp nhất khi ứng dụng PMKT	174
Sơ đồ 3.3. So sánh quy trình lập BCTC hợp nhất trước và sau khi áp dụng PMKT	174
Sơ đồ 3.4. Quy trình hợp nhất BCTC theo phương pháp gián tiếp	179

DANH MỤC HÌNH VẼ

Hình 1.1: Lý thuyết hợp nhất theo tỷ lệ sở hữu	26
Hình 1.2: Lý thuyết hợp nhất theo lý thuyết công ty mẹ	27
Hình 1.3: Lý thuyết hợp nhất theo lý thuyết công ty mẹ mở rộng.....	28
Hình 1.4: Lý thuyết hợp nhất theo lý thuyết thực thể	29